

РОЗРОБКА ПЕРЕДТЕКСТОВИХ ВПРАВ З УРАХУВАННЯМ ДАНИХ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ

Потік інформації стрімко збільшується з кожним днем, і випускникам вищих навчальних закладів неминуче доведеться зіткнутися з необхідністю інтенсивного використання іноземної мови в професійній діяльності. Крім того, зростаючі ділові та культурні зв'язки із зарубіжними країнами вимагають, щоб сучасні фахівці володіли навиками читання документів, що супроводжують імпорту продукцію, володіли знаннями фахової терміносистеми і вміли використовувати вузькоспеціалізовану лексику для виконання навчальних професійно орієнтованих завдань, спрямованих на подальше спілкування у виробничих ситуаціях для виконання конкретних службових функцій.

Основним у навчанні читання спеціальної літератури є прищеплення студентам умінь зрілого читання, при якому їх увага спрямовується не на лексико-граматичний аналіз тексту, а на зміст.

В останніх дослідженнях з питань лінгвістики тексту він розглядається з позиції його структурних смислових і мовних особливостей у процесі навчання читання. Однією з особливостей структурної організації тексту є: 1) його членування на надфразові єдності, які складаються з тематично об'єднаних і взаємопов'язаних речень, що виражають відносно закінчену думку; 2) наявність лексико-тематичних ліній, які поєднують лексеми одного семантичного поля і відображають тематичні напрями в тексті. Певний інтерес для методики навчання читання становить також визначення в тексті головної лексико-тематичної лінії, яка утворює своєрідну «смислову вісь», або «вузловий стрижень» тексту.

Аналіз наявної психологічної методичної літератури показує, що під час смислового сприйняття тексту розрізняються кілька рівнів розуміння. Ми зупинимося на розрізненні двох: передтекстовому і текстовому. Експериментальні дослідження показали, що для цього необхідно знайти так звану «критичну точку», тобто виділити ключові слова, фрази, визначити притаманну тексту структурну організацію. Знаходження й осмислення «критичної точки» дає можливість реципієнту перейти від передтекстового рівня розуміння до текстового. [1, с.16.]

Цей факт важливий для методики навчання читання, зокрема для розробки передтекстових вправ, спрямованих на формування у читачів загально текстової структурно-смислової орієнтації в тексті. Виконання передтекстових вправ, які передбачають виділення в тексті надфразових єдностей, визначення лексико-тематичних ліній, знаходження і розкриття головної лексико-тематичної лінії та усвідомлення «критичної точки», як компонента структурної організації тексту, сприяє зосередженню уваги студентів на його смисловій стороні й запобігає сприйманню тексту лінійно, без попередньої орієнтації в його змісті.

Якщо розглядати текст, як цілісний зв'язний, закінчений і структурний витвір мови, з точки зору змісту і вираження його, доцільно розділити передтекстові вправи на дві групи: перша – спрямована на усунення труднощів, пов'язаних з

«планом вираження», який включає формальну мовну інформацію; друга – передбачає осмислення смислової сторони тексту, усунення труднощів, пов'язаних з планом змісту. Обидві групи вправ взаємозв'язані: адже сприйняття форми сприяє більш глибокому осмисленню змісту, тоді як осмислення змісту допомагає точніше сприйняти форму. [1, с.32]

Таким чином, передтекстові вправи, спрямовані на оволодіння мовним матеріалом, полегшують труднощі «плану вираження», а передтекстові вправи для смислового орієнтування усувають труднощі «плану змісту». Водночас і ті, й інші розвивають навички зрілого читання, під час якого увага читачів зосереджується на змісті тексту. В свою чергу мовні передтекстові вправи, які сприяють усуненню труднощів, пов'язаних з «планом вираження», можна також поділити на дві групи. Перша допомагає розширенню рецептивного лексичного запасу студентів, оволодінню технікою читання і граматичним матеріалом. Друга підгрупа розвиває вміння знаходити в тексті лексико-тематичні лінії і взаємозв'язані граматичні структури. Тому вважаємо за доцільне широко використовувати передтекстові вправи, які розвивають:

- а) уміння зосереджувати увагу на змісті текстів;
- б) уміння орієнтуватися у структурно-смисловій організації текстів.

Виконання передтекстових вправ є доцільним з точки зору введення нової лексики по даній темі. Як правило, до передтекстових вправ можна включати вправи на співвіднесення

- термінів і картинок;
- термінів та дефініцій;
- визначення вірних/невірних тверджень.

Ці вправи передбачають знаходження семантично близьких слів, виділення фраз, що містять семантично споріднені слова, знаходження і переклад однотипних дієслівних форм. Усе це сприяє розумінню змісту тексту в цілому. Наводимо фрагмент з тексту “Advertising as a Career in the USA” [3, с.216] на основі якого студентам було запропоноване виконати кілька передтекстових вправ.

Advertising is any paid form of nonpersonal presentation and promotion of products, services, or ideas by an identifiable individual or organization. It flourishes mainly in free-market, profit-oriented countries. It is one of the most important factors in accelerating the distribution of products and helping to raise the standard of living. Advertising cannot turn a poor product or service into a good one, but what it can do – and does – is to create an awareness about both old and new products and services. So the three main objectives of advertising are: (1) to produce knowledge about the product or service; (2) to create preference for it; and (3) to stimulate thought and action about it.

Вправи, пов'язані з «планом вираження»:

- 1) На основі заголовка визначте тему;
- 2) Знайдіть у тексті семантично близькі слова, що розкривають головну лексико-тематичну лінію;
- 3) Випишіть речення, що містять семантично споріднені слова, додержуючи їх текстової послідовності;
- 4) Підкресліть однотипні дієслівні форми і перекладіть їх, виділіть не особові форми дієслова в реченнях і проаналізуйте їх форму і функцію.

Друга група вправ, що пов'язана з «планом змісту», впливає з вправ першої

групи і передбачає аналіз текстового матеріалу. Оскільки ми розрізняємо два рівні розуміння тексту (передтекстовий і текстовий), вправи теж доцільно розділити на дві групи. Перша – сприяє осмисленню фраз (перед текстовий рівень розуміння). У методиці їх називають вправами з синтетичного читання. Друга підгрупа допомагає формуванню текстового рівня розуміння, як результату смислового пошуку, «що виходить за межі фрази і спрямовується на весь текст» [1, с.19]. Вправи цієї підгрупи можуть полегшити читачеві перехід від передтекстового рівня розуміння до текстового за допомогою знаходження й осмислення «критичної точки» реципієнтом. Вправи на знаходження і переклад «ключових» слів або фраз полегшать студентам перехід до текстового рівня розуміння. Вони сприятимуть глибокому осмисленню тексту студентами, організації та управлінню самостійною роботою студентів і прищепленню вмінь зрілого читання, а також формуванню їхніх умінь і навичок у цьому виді мовленнєвої діяльності.

Запропоновані види передтекстових вправ, безумовно, не вичерпують усього розмаїття форм та методів роботи зі студентами під час читання текстів іноземною мовою. Проте, вони дозволяють перейти до створення відповідних передтекстових вправ за певним фаховим напрямком, що становить перспективу подальшої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бухбіндер В.А., Бессонова І.В. – О некоторых теоретических и прикладных аспектах лингвистики текста. – В кн. Лингвистика текста и обучение иностранным языкам. К.; Вища школа, 1999, 19 с.; 16 с.; 32 с.
2. Барабанова Г.В. – Методика навчання професійно-орієнтованого читання немовному ВНЗ/Г.В. Барабанова. – К.: Фірма “ІНКОС”, 2005. – 315 с.
3. Богацький І.С., Дюканова Н.М. – Бізнес курс з англійської мови, ТОВ «ВП Логос», Київ, 2005; 216 с.
4. Brumfit Ch. Communicative Methodology in Language Teaching/Ch. Brumfit.–Cambridge University Press, 1990; 234 p.
5. Clark H. H., Clark E. V. Psychology and Language /H. H. Clark.–Brace Jovanovich Publishers, 1977, 335 p.